

g 258
Th

mag

ARTIKLER I DIAKONI

DIAKONIENS
GRUNNLAGSPROBLEMATIKK
DIATAHS-Litteraturtjeneste
Serie 5.1
Hefte nr.5

Thelle, Pysken

DIAKONHJEMMET'S
HØGSKOLEBIBLIOTEK

Det norske Diakonhjem

TEOLOGISK / ADMINISTRATIV HØGSKOLE

POSTBOKS 23, VINDEREN, OSLO 3 — TLF. 46 39 52

DIAKONIENS GRUNNLAGSPROBLEMATIKK

Foredrag på prestekurs i Drammen 26.5.1977.

Av rektor Øystein Thelle, Diakonhjemmet.

I. Ordenes krise.

Når jeg nå skal si noen ord om diakoniens grunnlagsproblematikk, føler jeg det nødvendig først å si litt om ord. For vi gjennomlever en ordenes og ordets krise i kulturen og kirken - hvilket med nødvendighet fører med seg krise på de fleste områder:

- krise i skriftsynet
- krise i kirkesynet
- krise i det kristne syn på mennesket og virkeligheten og etikken.

Det lyder kan hende noe dunkelt, dette med ordenes krise. For mange av oss opplever det kanskje slik at aldri hadde man større sans for ord, mange ord, nye ord, akademiske ord. Tenk bare på alle de ord vi får inn gjennom øyne og ører i moderne massemedia. For ikke å snakke om oss prester som lever av å bruke munn og endog bekler det hellige prekenembede!

Og dog - midt i denne flom av ord - er vi i ferd med å miste respekten for dem. Sproget er i oppløsning, vi tømmer ordene for innhold, bruker dem istykker. Vi forbruker dem istedenfor å leve av ordet.

Grunnene kan være mange - massemedias inflatoriske virkning er nevnt. Og vi kunne føye til vår egen misbruk, at ord er blitt "bare" ord for oss. Ord er teori, sier vi, men det er praksis som teller. Og så er det ikke så farlig om vi motsier oss selv verbalt i tredjehver setning eller at vår praksis, våre virksomhetsformer og handlingsmønstre gjør våre ord til løgn.

Helt nytt er ikke dette. For vi lever i syndefallets verden, og endog prester og diakoniledere lever i konsekvensene av fallet. Mennesker har alltid slått noen av sine ord i hjel ved andre ord og ved handlinger, simpelt hen fordi de er syndere, fordi de ikke strekker til.

Det virkelig urovekkende i akkurat vår epoke - er imidlertid ikke det felles for alle tider, at vi er syndere og ikke strekker til - men at vi har annektert kristendomsfremmede forståelsesmønstre og tankeformer hvor slik inkonsistens og inkonsekvens ikke bare er mulige syndige glipp, men naturlige og nødvendige fenomener. Selv hos den som vil holde det 8. bud og oppriktig ønsker å være bibeltro, er presset sterkt i retning av å tømme ord for innhold og relevans - fordi vi fristes til å føye vår forståelse av ord og bibelforpliktelse inn i en bevisst eller ubevisst filosofisk totalforståelse hvor ord ikke kan ha noen særlig betydning. Ordene - gudsordet og teologien inklusive - plasseres allerede i utgangspunktet på et plan av virkeligheten eller over og utenfor virkeligheten, noe som i samme øyeblikk

blotter dem for betydning, innflytelse, innvirkning på det liv vi likesom lever som mennesker av kjøtt og blod.

På akademisk språk kunne vi karakterisere denne tendensen idealisme, hvilket i denne sammenheng ikke betyr oppriktig iver og engasjement, men tvert om at en - i forfinet eller vulgær form - skiller ord og handling, at ord og virkelighet, ja for den del teologi og diakoni plasseres i hver sin skuff av tilværet, uten nevneverdig kontakt. Eller - hvor den språklige logikk og stringens fremdeles er i behold - er ordet og ordene der likesom for å rettferdiggjøre, legitimere den praksis vi til enhver tid utøver eller finner hensiktsmessig av helt andre årsaker. Ordene blir en blomst i knapphullet, en fjær i hatten, blir ornamentikk og sminke istedenfor forpliktende retningsgivende norm.

Jeg er stygt redd for at det er nettopp denne idealistiske tenkemåte - den praktiske forakt for ordet og ordene, deres betydning og relevans som i øyeblikket holder på å ta knekken

- ikke bare på valgtalenes troverdighet
- men på respekten for kirkens forkynnelse og kristne menneskers respekt for sin egen tro og sitt kristne livsgrunnlag.

En slik dualisme eller schizofreni mellom ord og virkelighet er selvsagt helt og holdent uforenlig med bibelsk og evangelisk-luthersk kristendom og tenkning. For når vi har smykket oss med honnørsord som "Ordets kirke", så innebar jo det nettopp ikke at ordet lite eller slett intet betydde, og heller ikke at så var ordene viktige og handlingene uviktige, men tvert om at ordet alene var basis og stod i direkte forpliktende forhold til all virkelighet og til livet i og utenfor menigheten.

Tilgi meg denne noe fyldige innledning om noe som overfladisk betraktet kan fortone seg som utenomsnakk. Faktum er at vi ved å nærme oss saken slik, er midt oppe i en vesentlig del av den problematikk diakonien i dag sliter mest med:

nemlig avstanden mellom teori og praksis, prinsipp og handling, teologi og såkalt diakonal virkelighet. Diakonien er truet av en veritabel identitetsmessig avmagring hvor den kirkelige forankring og bibelske forpliktelse er i fare.

Det er mange som p.g.a. denne kritikken tror kritikerne vil nedlegge en hærskare diakonale institusjoner - og som derfor skarpt advarer mot frontforkortning og tilbaketrekning.

Jeg tror ikke dette i øyeblikket er noen aktuell politikk. Derimot er jeg redd for at man turer frem omtrent like bevisstløst som hittil, beholder institusjonene eller endog utvider dem - samtidig som en frontforkorter hele kristendommen. Hos oss er den største fare kanskje ikke at vi dropper teologien og den rette lære. Men poenget her er at det går an å ha hele dogmatikken og bibelen patent og prydelig med i prinsippet, som det heter - og allikevel plassere det hele slik i vår totalforståelse at det ingen betydning får.

La meg tydeliggjøre det jeg har sagt, i tilknytning til ett av begrepene i dagens tema: nemlig ordet grunnlag.

Og om det vil jeg si at det er riktig og velvalgt hvis det får lov å bety det det betyr. For det er nettopp grunnlaget vi må ha tak i før en kan si noe mer. La meg da si noe høyst alminnelig og sært: Hvis et grunnlag skal være grunnlag, så må det få lov å være grunnlag.

Som en søt, men meget giftig frukt av den type tenkning som jeg tidligere omtalte, er det nemlig svært meget som tyder på at det en kaller grunnlag, basis, egentlig ikke får være grunnlag, men snarere bevissthemmessig henlegges til de mer luftige elementer - et steds der oppe i en ideenes drømmeverden. Et godt forståelig gresk ord for grunnlag er basis. Men av mystiske grunner er der en tendens til å gjøre følgende med basis:

- en erklærer at alle er enige om den.
- en forstår den som bortimot innholdsløs (d.v.s. formal)
- den er ikke grunnlag, men en luftig, upresis, ikke-konkret-forpliktende idé langt fra bakken hvor virksomheten (evt. diakonale) foregår.

Basis er ikke basis, men vimpel på taket eller mer håndfast: Det er noe trykksverte på et stykke papir som ligger nedstøvet i en skuff i påvente av neste jubileumstale.

Det er egentlig mer enn merkelig. D.v.s. så merkelig er det ikke hvis sannhetsbegrepet er idealistisk og ikke bibelsk.

Hva er grunnlag i bibelen?

La meg da si følgende: Der er det ikke tale om luftige prinsipper i en festtalenes rosensky, ikke om teori fjernt fra hverdagens praksis.

- a) Basis forekommer i NT, men bare i betydningen fot. I profangresk kan det også bety grunnlag, ståsted, gang eller endog "fasthet".

Paralleller:

- b) Prinsipp = $\alpha\rho\chi\eta$ = begynnelse, utgangspunkt. I begynnelsen skapte Gud, og Gud sa, og det ble så. D.v.s.: Vi må begynne med begynnelsen - hva sa Gud. Jfr. Johannes når han skriver sin genesis: I begynnelsen var Ordet.
- c) Grunnvollen - som noe bygges på, og som ikke må være sand. På apostlenes og profetenes grunnvoll (Ef. 2.20) bygges der - nemlig templet.
- d) Den gode jord, vekstgrunnlaget, hvor ordet sås og slår rot, vokser og bærer de mange fold.

Bibelen er helt fremmed for den tanke at ordet, ordene, forkynnelsen, det apostoliske og profetiske ord skulle være fjernt fra eller atskilt fra praksis.

Jak. 1: Vi skal være ordets "poeter"/gjørere.

Fil. 4:9: Det dere har lært og mottatt og hørt og sett hos meg (apostelen), gjør det.

Mt. 28:18-20: disipler - døper - lære å holde Kristi befalinger.

II. Diakoniens grunnlag.

At et grunnlag må være et grunnlag fordi det er et grunnlag - det vil vi se når vi nå skal oppholde oss ved diakoniens grunnlag. Om dette grunnlag skal vi nevne tre hovedmomenter.

1) F.d.f. diakoniens normative grunnlag.

Diakoniens normative grunnlag er ikke

- de verdslige myndigheters lovgivning
- den alminnelige opinion
- den alminnelige lovåpenbaring
- velmenende kristne menneskers meninger
- de til enhver tid herskende ideer blant diakoniens folk
- og heller ikke den praksis, de virksomhetsgrener som diakonale institusjoner og personell til enhver tid måtte drive med.

Under tiden kan lovgivningen, opinionen, støtte diakonien, under tiden kan den alminnelige lovåpenbaring nedfelle seg så klart i bevisstheten til mennesker av god vilje at diakonien kan notere seg at her er der dog et visst samsvar med Guds vilje slik den er åpenbart i Skriften. Slikt skal en glede seg over. Det skal støttes i det politiske liv og i alminnelig filantropi. Det kan skape grunnlag for et visst samarbeids- og samtaleforhold med ikke-troende personer og ikke-diakonale institusjoner.

Men normativ basis for diakonien er og blir Guds ord og kirkens be-
kjennelse. Og da nettopp ikke forstått som formale størrelser, men som det som innholdsmessig forplikter troen og livet direkte.

I bibelsk tankegang ikke

teori p.d.e.s., praksis p.d.a.,
evt. basis (praksis) p.d.e.s. og overbygning p.d.a.

Men

det vi hører (det profetiske og apostoliske ord) skal vi gjøre.

Det har hendt at unge mennesker har sagt nokså grovt at "de skiter i Paulus". Jeg er begynt å oppdage at mye moderne teologi går ut på å lære oss å si det samme på en akademisk måte. Det er ikke mindre uanstendig for det.

For å si det med Alf B. Oftestad i hans nylig utkomne bok: Diakonien må identifisere seg med Guds Ord.

2) Diakoniens livsgrunnlag er kirkens nådemidler,
som formidlingen av Kristi frelsesverk. Diakonien er ikke et nådemiddel i ordets egentlige forstand, og tilhører ikke kirkens og troens livsgrunnlag. Men like fullt er den en nødvendig kir-
kens livsytring, et nødvendig kjennetegn ved kirken.

Som sådan er den imidlertid med nødvendighet forankret i guds-
folkets livsgrunnlag, i nådens midler. Og forankres den annet-
steds, er det ikke lenger diakoni - men ett eller annet som likner.
Diakoni uten forankring akkurat her, kan ikke bli annet enn strev
og kjas og gjerningsrettferdighet. Bygger den ikke her - men på
en annen grunnvoll, må der kalles til bot og omvendelse.

I denne sammenheng vil jeg presisere følgende tre ting:

- a) Diakoniens livsgrunnlag avgjøres ikke av spørsmålet hvem be-
taler utgiftene og lønningene. Om de verdslige myndigheter
bestrider disse tingene økonomisk, har ikke diakonien solgt sin
førstefødselsrett og grunnleggende forpliktelse på kirken, på
kirkens liv og normer. Men en skal være uhyre oppmerksom på
fristelsene som er innbakt i diakoniens "mammonittiske fangen-
skap".

- b) Diakoni er ikke identisk med gode gjerninger og ytre rettferdighet i sin alminnelighet.

Diakonien verdsetter gode gjerninger og ytre rettferdighet, noterer seg med glede at vantro som troende gjør hverandre vel på allmenn basis, nestekjærlighet - men dette er ikke diakoni, men f.eks. politikk (jfr. Rom. 13). Diakoni har menighetens tro og liv som uoppgivelig dynamisk basis. Menigheten og dens lemmer er diakoniens subjekt (dette er der stort sett enighet om i de siste par års utredningsarbeid).

- c) Siden nådemidlene er nevnt, kan det være på sin plass å fremheve den hellige nattverd som diakoniens sakrament par excellence. Dette er ikke et særstandpunkt hos enkelte aparte teologer på f.eks. Diakonhjemmet, men en innsikt og en sammenheng som har vært sett av de fleste generasjoner helt tilbake til urkirken.

For sikkerhets skyld siterer jeg et av Den norske kirkes bortblåste laurbærblad, prof. N.A. Dahl, (fra hans teser: Gis det noe normativt i de NT-lige menighetsformer):

"Sammen med nattverden som et felles måltid for hele menigheten, hører frembæring av gaver og betjening av dem som ikke har hva de trenger eller er syke så de ikke kan samles med menigheten.

Menighetens diakoni og økonomi er ikke sideformer av deres virksomhet, men hører vesentlig og organisk sammen med en rett feiring av Herrens måltid. Urkirkens praksis er her retningsgivende, selv om den ikke kan kopieres."

Nattverd og diakoni har altfor ofte skilt lag fordi diakoni markerte distanse til troens folk, og nattverden ble premie til de superfromme. Vi må bringe nattverd og diakoni sammen igjen.

3) Diakoniens "miljø".

Dermed har vi allerede i sterk grad berørt mitt tredje aspekt på diakoniens grunnlag (og som jeg ikke har funnet noe godt navn på): Diakoniens "lokale" grunnlag, dens miljøgrunnlag, eller skulle vi si diakoniens koinoniale grunnlag.

Dermed skulle det i hvert fall for prester og teologer være klart hva det går om. Om nådemidlene er grobunn, så er menigheten som de helliges samfunn, dens veksthus og primære skueplass.

Jeg er stygt redd for at akkurat dette er vanskelig å få tak i for mange av oss. Noen er kanskje negativt fixert i beklemmende opplevelser av "vennesamfunnet".

Andre synes så lite å se til denne koinonia i en fortvilet folkekirkesituasjon. Atter andre sitter fast i en - unnskyld meg - sakramental funksjonalisme som har glemt at kirke ikke bare er ett eller annet som skjer (i gudstjenesten), men at der er mennesker som samles om det som skjer - og som ikke henger fra seg sine personer på knaggene i våpenhuset (jfr. CA VII).

Jeg tror endog at det en tid har vært tendens til - i lys av utfordringen om ikke å isolere seg på bedehuset og i kirken, og i

lys av utfordringene om å gå ut og tjene nesten "der ute" - at en nesten har dårlig samvittighet hvis en spanderer nevneverdig tid og energi på troens eget folk som samles om nådens hellige midler.

For å gjøre en lang historie kort:

Menigheten er ikke bare en funksjon, er ikke bare nådemidler som deles ut, men mennesker som samles om dette og som i tro og lydighet svarer på Guds gode gaver, og det svaret heter sammenfattende: sakrificium/offer. Diakoni er en dimensjon av det menighetens sakrifisielle gjensvar på Guds sakramentale handlinger.

Kirken/menigheten er noe/noen, er ikke usynlige ånder, men er mennesker av kjøtt og blod, synlige for all verden og for hverandre. Disse troens mennesker er den hellige kirke, det nye Guds folk, Kristi legeme, Guds tempel, Abrahams ætt, Kristi brud.

Den personale dimensjon i menigheten, at menigheten er en forsamling av mennesker, det må ikke glemmes, og det må heller ikke glemmes at nettopp som den Kristi menighet de er, har de et felles liv, er de noe for seg, utskilt fra verden.

Og akkurat her i menigheten som hellig samfunn,

- stiftet, og næret av nådens midler
- i deres felles gjensvar og offerhandling overfor Gud

her oppstår diakoni og tar diakoni sin mest elementære form: innbyrdes kjærlighet, broderkjærlighet.

For igjen å sitere Oftestad: Diakonien må solidarisere seg med Guds folk.

III. Diakoniens oppgave.

Idet jeg dermed går over til neste hovedavsnitt: Diakoniens oppgave, kunne jeg ha lyst til å sitere en kjent og kjær eldre prestebroder - Ole Sæverud - fra hans prekensamling "Smuler er også brød", som nå fortjener å komme i nytt opplag.

1) De helliges samfunn.

For idet vi nå når vi skal tale om diakoniens oppgave og dermed er nødsaget til å fortsette litt med å tale om de helliges samfunn, kunne følgende være passe å sitere følgende fra Sæverud (side 174-175): "I det ene tilfelle (når det gj.samfunnet i sin alminnelighet) står vi på ørkensand som dekker ruinene av noe som var, noe som må bygges opp helt fra nytt av. I det annet tilfelle (de helliges samfunn) står vi på fruktbar jord som gjemmer en levende spire, ferdig til å bryte fram og vokse sin velsignede vekst. Å realisere de helliges samfunn er å være det vi som kristne egentlig er."

M.a.o. å bygge de helliges samfunn, bidra til å utfolde den koinonia som med nådemidlene gis som sakramentalt faktum - det er en primæroppgave for diakonien.

Når enkelte urolige sjeler sier at vi må se å komme oss ut i verden for å tjene dem som har det vondt, og ikke kose oss internt

med alle de vellykkede og patente kristne - så beror det på overfladisk betraktning. Da har en hatt det så travelt med å "gå med glede" at en ikke har fått tid til å oppdage all den elendighet som samles i Guds hus. Jeg begriper ikke hvor det dogmet er kommet fra, at menighetens troende skal være så vellykkede og patente!

La meg bare spørre: Hvor lenge skal den jevne kristne i våre menigheter bli avspist med det ukentlige nakkefellesskap i kirken?

Har ikke et folk sitt felles liv? Er det ikke meningen at Kristi legeme skal få tjene hverandre med nådegavene? Hvor og når etterleves Jesu bud om innbyrdes kjærlighet og broderkjærlighet?

Det er langt frem, og det skal gå lenge i de fleste menigheter før vi bruker for mye tid og krefter på å følge de bibelske formaningene.

"Et virkelig samfunn, et godt fellesskap, har en viss likhet med et vellykket brød. Det er ikke lenger mel, knust korn, som ikke tåler et pust før det spres for alle vinder. Men det er heller ikke en seig masse som klistrer seg til tennene og klumper seg i tarmene." (Sæverud s. 174).

2) Menighetens omsorgsarbeid.

Det andre som skal sies om diakoniens oppgave, er følgende:

- a) Diakoni er kirkens/menighetens (koinonias) omsorgsarbeide til legem og sjel, i første rekke for menighetens egne omsorgstrende i egen eller annen menighet.

2.Kor. 8-9) - Det kan være karitativ innsats.
Gal. 6:10) - Det kan være omsorgsarbeid for de som straffes, lider og forfølges for sin tros skyld.
Mt. 25:31 ff.)

2.Kor. 9:12-13:

"For den diakonia som ytes ved denne tjeneste (liturgi) råder ikke bare bot på de helliges trang, men bærer også rik frukt ved manges takksigelser (eucharistion) til Gud, idet de ved det hjertelag som denne diakoni viser, kommer til å prise fritt (doxazontes) for eders lydighet (hypotagé) til å bekjenne (homologia) Kristi evangelium og for oppriktigheten i eders samfunn (koinonia) med dem og ved alle.

Ingen dårlig samvittighet for innbyrdes kjærlighet, omsorgsarbeid i menigheten! Det gir et sted å begynne. Der blir nok å ta fatt i.

- b) Dette forhindrer ikke at diakonien qua hjelpevirksomhet nok vil nå ut over menighetens grenser. Kanskje ligger det endog i dynamikken i menighetens omsorgsarbeid at den sprenger grenser.

Bare man ikke glemmer den primære horisont for diakonien, glemmer den lille flokk av troende og fremfor alt ikke glemmer at diakonien er kirkens omsorg og i enhver sammenheng må foregå på kirkens premisser, normer, menneskesyn etc. - behøver en ingen krefter eller interesse investere i å sette strenge grenser for omsorgsarbeidet. I våre menigheter ville vel det også

være nokså hodeløst. De tilhører jo kirken - som døpte (jfr. Hebr. 1:14). Men dette grenseoverskridende må ikke fortrenge broderkjærligheten og omsorgen for de egne.

La det også her være markert - at idet vi sier at diakonien går over grensene - så har vi også sagt at der er dog grenser. Der er et innenfor og et utenfor. Det ligger derfor implisitt i saken at diakonien som kommer innenfra kirkens rom (også bokstavelig) idet den går utenfor bærer med seg et kall til å bli med tilbake til Faderhuset. Diakonien og diakonen er da heller ikke fritatt fra misjonsbefalingen - og heller ikke er noen klientgruppe - heller ikke syke og døende - unntatt som adresat for evangeliet.

F.eks. folk har altfor lenge fått være i fred med misforståelsen at

- diakonen er stumtjener
- han er en "snill", servil praktiker.

Ord uten handling er svik.

Handling uten ord eller uten en tydelig kontekst som forkynner - er i beste fall forkynnelse av loven.

Diakoniens folk skal som andre kristne være ydmýke, men ikke beskjedne.

IV. Sammenfatning.

Etter disse - jeg hadde nær sagt innledende bemerkninger, hadde jeg nå tenkt mer eksplisitt å gå inn på Diakoniens aktuelle utfordringer.

Tidsrammen setter grenser for det hele. Men tillat meg følgende stikkordsmessige momenter:

- 1) Diakonien vil for det første stå helt sentralt i menighetens liv. Den eventuelle diakon samarbeider til alle kanter i menigheten.
 - Diakonen bør definitivt inn i det liturgiske forløp.
 - Kirkebønn, offergang og nattverd i hver høymesse hver søndag.
- 2) Diakoniens og diakonens basisfag (hovedfag) er teologi
 - fordi hele virksomheten skal foregå på kirkens og korsets premisser.
- 3) Diakonen og diakonien vil dertil ha bruk for hjelpefag - spesialutdannelse
 - sykepleie
 - sosialt arbeid etc.
- 4) Det er intet i veien for at man står i et samarbeids- og samtaleforhold til de institusjoner og faglige miljøer som ligger tettest opp til diakonens og diakonigrenens spesialitet. Men en skal være svært observant. For det må skje på kirkens premisser.

Diakoni fordrer godt faglig arbeid. Men godt faglig arbeid kan i diakonal sammenheng bare være slikt som springer ut av, eller lar seg forene med kristent menneskesyn, etikk og virkelighetsoppfatning, d.v.s. med diakoniens egenart. Hedensk forankret faglighet helliges

ikke ved et gudsord og en bønn, f.eks. i sykehuskorridoren. En må være forberedt på konflikter.

- 5) Diakonien befinner seg ikke i skjæringspunktet mellom kirke og samfunn, ikke i brospennet mellom skapelse og forløsning. Slike slagord kan lyde storslagne, men en må spørre seg hva de egentlig betyr.

Diakonien befinner seg i kirken, eventuelt med utløpere i de retninger der finnes mennesker med diakonale behov.

Sier man noe om dens plassering i forhold til skapelse og forløsning, må det skje trinitarisk: diakonien befinner seg i skjæringspunktet mellom skapelse og forløsning - hvilket ikke er ensbetydende med samfunn og kirke! - Det finnes ikke noe annet skjæringspunkt mellom skapelse og forløsning enn i Kristi kors, i Kristi kirke, i Kristi legeme.

Som et avsluttende apropos til dette "når jeg så skal ut i verden" følgende meget aktuelle linjer, preket i 1947:

"Det er ingen ufarlig lek å gå ut i verden for å kjempe mot Satan og alle hans onde ånder. Men faren lurder ikke først og fremst der hvor vi frykter den. Vi gruer for Satans makt, men Jesu navn skal vise seg å ha enda større makt.

Nei, det farlige er at Satan er en mester i bakhåndsangrep. Hva nytter det så om vi erobrer tilbake et stykke av kulturen dersom kulturen imens erobrer oss?

Vi går frimodig ut i verden, men hva hjelper det dersom verden stillferdig går inn i oss?" (Smuler er også brød, s. 36).